44327/P

66321 36

DISSERTATIO MEDICA INAVGVRALIS

DE

MEDICO NATVRÆ DOMINO

QVAM

GRATIOSO COLLEGII MEDICI IN ACADEMIA IVLIA CONSENSV

PRÆSIDE

LAVRENTIO HEISTERO

MED. DOCT. THEOR. BOTAN. ET CHIRVRG. P. P.

ATQVE H. T. DECANO

PRO GRADV DOCTORIS

D. II. OCTOBR. MDCCXXX.

PVBLICE DEFENDET

IOH. THEOPHILVS HVGO ROCHLITZ

ANDREÆMONTANVS

HORIS LOCOQVE CONSVETIS.

HELMSTADII

LITTERIS PAVLI DIETERICI SCHNORRII

ACAD. TYPOGR. K

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS
DE
MEDICO NATURÆ DOMINO

I.

MVlti multum deſudarunt, multumque negotii ſibi dederunt, ut demonſtrent & evincant, *Medicum naturæ eſſe miniſtrum*, Medicumque in morbis nihil agere poſſe, imo nihil agere, *ſed ſolum naturæ ductum ſequi debere*, ubique clamarunt aliisque ſerio inculcare voluerunt: atque ſic, ut mihi videtur, dignitatem & auctoritatem Medicorum, qui alias, ut Domini etiam Principibus & Regibus, ſi quando ægrotant, quomodo vivendum, quidque faciendum ſit aut agendum, præcipiunt, ſi eorum ſaluti rite, ut par eſt, proſpicere, ſanitatemque eorum vel præſentem conſervare, vel

amiſſam aut labefactatam reſtituere deſiderant, valde ſed immerito imminuere ſatagunt.

II.

Alia vero longe hoc in negotio mihi mens eſt aliaque ſententia. Nam etiamſi facile concedam, naturam ſæpe ſolam multos morbos curare, Medicoque iu curatione morborum naturæ nutum ſive ductum ſæpius eſſe ſequendum; *minime vero inde ſequi exiſtimo, Medicum nil niſi Naturæ mancipium, ſervum aut miniſtrum eſſe, ejusque ductum ſemper ſequi debere*, quia hoc ad innumeros errores & abſurda, ut infra demonſtrabimus, duceret. Sed oſtendere potius annitar, *Medicum genuinum*, bonum & prudentem, ſæpiſſime & in plerisque morbis *ut Magiſtrum, Dominum, Directorem & Præſidem naturæ agere, ipſam ducere, flectere, imo haud raro vi quaſi & armis cogere debere*, quemadmodum Dominus ſuos ſervos aut ſubditos, quemadmodum dux milites, quemadmodum bonus eques, vel auriga equos ſuos, quando hi inobedientes ſunt, â debito tramite deflectunt, aut id, quod facere debent, non faciunt; aut Domino noxia vel contraria moliuntur: atque ſic Medicum naturæ non miniſtrum, ſed Dominum ſive Magiſtrum eſſe debere evincam.

III.

Vt vero ſententia noſtra tanto melius pateſcat, conſiderabimus prius paucis, quid verbis noſtri tituli intelligamus, & intellectum velimus. *Medicus* nobis aliisque quam plurimis eſt vir prudens, qui probe

callet, quomodo ſanitas humana præſens ſit conſervanda, eaque amiſſa reſtituenda. Vt vero in Medico deſcribendo fere omnes conveniunt; ita *in Natura definienda*, aut quid id, quod Naturam vulgo appellant, ſit, & Philoſophi, & Medici ipſi hodie adhuc quam maxime diſcrepant, diſſentiuntque, atque nos ipſi lubentiſſime fatemur, rem non adeo planam aut expeditam eſſe, licet ſit antiquiſſima.

IV.

Nolo iam hac de re omnes Medicorum atque Philoſophorum ſententias hic recenſere; quia hoc iam à quamplurimis factum eſſe novi. Sed ſolum indicare volo, nonnullos *ſubſtantiam incorpoream ſive ſpiritum quendam, ab anima rationali diſtinctum*, naturæ nomine intelligere: quia actiones multas, easque ſtupendas in homine perficit, quas neque animæ rationali, quippe quæ earum conſcia non eſt, neque corpori, tanquam inerti, ut volunt, materiæ adſcribi tribuive iure poſſe opinantur; eamque modo ſub principii aut flammulæ vitalis, modo ſub archei, modo ſub animæ vegetativæ aliove nomine comprehendunt, atque ſic *tertiam hominis partem, præter animam rationalem & corpus, admittunt*, aut conſtituunt.

V.

Alii, qui hanc tertiam hominis partem admittere religioni ſibi ducunt, iique hodie inter Medicos quam plurimi, *ipſam animam rationalem naturæ nomine* in Medicina ſive morborum curatione intelligen-

dam, ſive *ipſam animam rationalem pro natura habendam* eſſe cenſent: quia actiones in corpore tam ſano quam ægro ipſi adſcribuntur, quæ ſenſum, iudicium, ac ratiocinium efflagitare videntur, quæ corpori adſcribi nullo modo poſſent. Vtpote quando ventriculo nimis onerato atque inde læſo vomitus oriatur, quo noxium ex ipſo eiiciatur, eoque a moleſtiis, quæ ſæpe ingentes ſunt, liberetur. Aut quando in doloribos capitis vel febribus continuis hæmorrhagia vel ſudor ſalutaris, vel diarrhæa ſuperveniat, ſimilesque alii effectus quam plurimi: quos fieri poſſe negant ſine ratione, ſine deliberatione, ſine iudicio, adeoque ſine anima rationali; cum homini in adeo ſalutarem finem cedant, quod a corpore exſpectari non poſſet.

VI.

Alii e contrario præcipuorum Medicorum, cum anima rationalis horum effectuum, atque de iis prius inſtitutæ deliberationis prorſus ignara ſit, impoſſibile eſſe contendunt, animam eiusmodi actus perficere, effectusque, qui deliberatione producti eſſe dicuntur, præſtare poſſe ſine ipſius ſcientia aut conſcientia, imo ſæpe contra ipſius intentionem aut voluntatem: cum ſæpe longe alia tunc cogitet & moliatur anima, longeque alia velit, quam quæ re vera fiunt in corpore Adeoque cum tertiam in homine ſubſtantiam præter neceſſitatem admittere nolint, corpus ſive corporis partes earumque artificioſiſſimam fabricam aut mechanicam, ſenſu elatere & motu, quamdiu animal vivit,

vit, à Deo præditam, cumprimis vero cor eiusque motum ac elaterem, quo ſanguinem reliquosque humores, auxiliantibus potiſſimum arteriis, aliorumque partium motu tonico, per omnes corporis partes circumpellit, conſervat, mutat, attenuat, reſolvit, expellit, ſecretionesque & excretiones rerum in ſanguine noxiarum ab utilibus producit, atque ſic corpus à morbis tam præſeruat, quam liberat: cum quibus & nos ob rationes modo dictas merito conſentimus.

VII.

Verum obiiciunt illi, *a corpore ſive materia eiusque partium elatere motus illos ſalutares dependere minime poſſe; cum nulla machina in motu ſuo impedita, ſponte in priſtinum ſtatum ſe reſtituere queat: ideoque nec a machina noſtri corporis id exſpectari poſſe.* Verum præter id, quod in animalibus brutis idem contingat, ſimilesque effectus in iis ſalutares, quando ægrotant, obſerventur, quibus graves ob rationes quamplurimi animam rationalem tribuere ſive adſcribere nolunt, adhuc reſpondeo, primo quod nonnullæ machinæ in motu ſuo impeditæ aut læſæ ſponte ſæpius re vera ad motum debitum redeant. Cui enim ignotum eſt, quod *horologia* & maiora & minora, ob impedimentum quoddam forte interveniens, quandoque aliquamdiu ſubſiſtant, & in progreſſu ac motu impediantur; quæ vero modo citius, modo tardius, licet omnes eius partes vi elaſtica, ut corpus humanum præditæ non ſint, ſponte rurſus ſe movere incipiunt, prioresque motus, ut antea continuant. Sic & *clepſydræ* quandoque ſub-

ſubſiſtunt & arena hæret; quæ vero deinde ſponte rurſus fluit. Ita canales ſive *aquæductus*, qui aquas in urbes vel hortos deducunt, quandoque a luto, foliis, muſco vel herbis caſu intrantibus, obſtruuntur, motusque aquarum aliquandiu, nunc plus nunc minus impediuntur, aut prorſus ſiſtuntur; quæ vero impedimenta a pondere aquæ eiusque vi premente, aut ab embolis vel piſtillis eiusmodi aquas pellentibus (quorum vicem in animalibus cor gerit) aliave cauſſa protruduntur, excutiuntur, motusque priſtinus aquarum in machinis his hydraulicis, ſine animæ aut ſubſtantiæ incorporeæ auxilio, reſtituitur, ut alia exempla, quæ afferri poſſent, brevitatis cauſa nunc ſilentio prætermittam.

VIII.

Deinde *a machinis humanis valde imperfectis ad machinam Divinam*, & cumprimis præcipuum Dei opificium, corpus ſcilicet humanum, aliorumque animalium, *iudicare & concludere velle, ob ingentem machinarum diverſitatem profecto non ſuccedit.* Quantum enim Deus omnipotens imbecillos ſuperat mechanicos ſive artifices, tantum etiam eius opera & machinæ ſuperant humanas: adeoque horum machinæ idem ſæpe præſtare non poterunt, quod illius. Quæro enim ex iſtis an negare poſſint aut velint, Deum talia corpora talesve machinas efficere potuiſſe, quæ, ſi obſtructiones in eorum canalibus aliave vitia in iis oriantur, ſe ipſas ſua vi elaſtica aliave facultate, quarum innumeræ forte eſſe poſſunt, ab iis liberare, eisque noxia propellere & expellere valerent; quæro, in-

inquam, an impoſſibile ſit Deo partibus talibus vires eiusmodi largiri ad noxia e corpore expellenda aut mutanda? Id profecto Deo eſſet omnipotentiam ſuam denegare; præſertim cum tam ingentem vim elaſticam in corde, arteriis, pulmonibus, muſculis tunicisque, ut alia nunc taceam, a ſupremo conditore ipſis conceſſas, quam manifeſtiſſime obſervemus: ut etiam exſecta ranarum, aliorumque nonnullorum animalium corda motus illos elaſticos adhuc diu ſæpe continuent.

IX.

Ita percipimus, quod ab *illapſis in oculum* pungentibus, irritantibus, oculus mox & palpebræ ſe commoveant ad noxium removendum, antequam ſæpe anima de eo vel tantum cogitet. Sic *ventriculus* vel a nimia copia, vel ab acribus ſive ſtimulantibus variis irritatus, ſe conſtringit vehementer, & contenta ſæpe per vomitum expellit: id quod anima ſua voluntate nec efficere unquam poteſt, nec impedire valet. Idem ſæpe *in inteſtinis* videmus, quæ irritantibus ſtimulata ſe conſtringunt, & contenta per alvum expellunt. Hinc Medici ſemper & ab antiquiſſimis iam temporibus actiones animales (quæ ſcilicet ab animæ voluntate aut imperio in corpore noſtro dependent) a naturalibus (quæ ab eius voluntate non dependent) probe diſtinxerunt, & a diverſis cauſis oriundas haud ſine ratione crediderunt.

X.

Præterea miſeri nos homines multas adhuc vi-

res aut facultates corporum, quas DEVS ipſis dedit, aut dare poteſt, ignoramus; minimeque credendum eſſe puto, quod viventia corpora, tanto artificio conſtructa & fabricata, ſentire ſeque ipſa per longum tempus conſervare nequeant. Nam licet concipere clare non valeamus, quomodo materia aut corpus ſentiat, tamen inde mox non ſequitur, illud non ſentire: quia etiam quomodo anima ſentiat, ſi ingenue verum fateri volumus, concipere non valemus; cui tamen ſenſus ſine omni dubitatione ad unum omnes tribuunt & adſcribunt, quaſi nullum hac in re dubium nullave difficultas ſupereſſet. Ponamus vero nunc animam ſentire. Hæc iam ſi ſentit, ſenſus profecto non habet à ſe ipſa; ſed a DEO & Conditore eius, qui ei hanc facultatem tribuit. Si vero animæ, ut concedunt, hanc facultatem ſive ſenſus dare potuit & adhuc poteſt, cur non etiam, ſi lubet, hoc corpori dare poterit: id quod ſane DEO, enti ſcilicet omnipotenti, me ſaltem iudice, non impoſſibile, ſed perinde erit.

XI.

Obiicere vero hic ſolent, qui hanc virtutem ſive potentiam Deo adimere non audent, vulgare illud Philoſophorum, *a poſſe ad eſſe non valere conſequentiam*. Verum reſpondeo, hoc in negotio, ubi in brutis, quibus animam rationalem plerique negant, eosdem ſenſus obſervamus, hanc conſequentiam omnino & in homine, creaturarum principe, valere. Deinde, quia, quod anima actiones naturæ adſcriptas, hoc eſt, quæ animæ voluntati ſubiectæ non ſunt, perficiat,

nullo

nullo modo certe probari, demonſtrari, atque extra dubium poni poteſt; ſed eadem, vel longe adhuc maiora, eaque quamplurima de hac animæ potentia ſuperſunt dubia. Illud ſaltem certo inde evincitur, quod ſenſus in corpore ſive machina vivente a Deo facta, eſſe poſſit: quia ipſi impoſſibile non eſt, ut modo probavimus, æque corpori ſive materiæ, quam animæ ſenſum, motum, vim elaſticam, tonicam, ſimilesque dare aut largiri facultates. Quicquid vero Deo impoſſibile non eſt, illud revera eſſe poteſt, nullamque contradictionem, nihilque, ut ego ſaltem opinor, abſurdi involvit; niſi aliud quam manifeſtiſſime probetur.

XII.

Inſtant vero contrarium ſentientes, quod *ordo certumque tempus*, quæ natura tam in ſtatu ſano, verbi gratia in menſibus mulierum, quam in morbido, paroxyſmis ſcilicet febrium, certisque ſanguinis fluxibus ſervat, a re corporea, intellectu quippe deſtituta, obſervari ita, ut fiunt, non poſſent; ſed requiri, ut ea a re incorporea, ſenſu & intellectu prædita, neceſſario ortum ducant: adeoque animam rationalem eſſe naturam, quæ hæc tam ordinatim excitaret, & in ſalutem corporis produceret. Sed regero primum, quod illud certum tempus & ordo in menſtruis mulierum non adeo certa ſint, ut a multis forte non ſatis cautis & expertis vulgo perhibetur, quaſi ſemper eodem die eademque hora ſingulis menſibus redirent: cum contra præter frequentes obſervationes & mulierum ipſarum & medicorum clinicorum, nos ipſi inſignem

varietatem, & quod in pluribus feminis incertis potius diebus, imo incertis ſæpe hebdomatibus redeant, quam certis notaverimus. Id quod & de paroxyſmis febrium toto die, præſertim cum iam, dum hæc ſcribimus, apud nos ſint epidemicæ, obſervari poteſt in ægris; ubi plerumque diverſo incertoque tempore revertunt: ut de hæmorrhagiis periodicis aliisque paroxyſmis iam nihil dicamus.

XIII.

Verum fingamus *certum ordinem, certumque tempus his in rebus a natura ſervari;* tamen propterea non ſequitur, eas a cauſa ſive ſubſtantia immateriali aut incorporea fieri: cum certum tempus quoque in horologiis, clepſydris, organis pneumaticis, machinis hydraulicis aliisque rebus corporeis, & quidem ſæpe longe exactius, quam in menſium febriumque aut hæmorrhagiarum negotio obſervari conſpiciamus. Præterea an non *aſtra & planetæ, ipſaque noſtra terra* ex recentiorum Philoſophorum ſententia, licet nemo facile animam rationalem ipſis adſcribat, longe adhuc certiorem ordinem, curſum, motum atque periodum obſervant? Si itaque Deus hanc vim, ut certum ordinem & motum ſervent, certosque effectus his ipſis producant, hiſce corporibus dare potuit; cur non eandem virtutem corpori humano aliarumque beſtiarum quoque largiri valebit? Neque quis in malam partem interpretari aut peccati accuſare nos poteſt, quod naturam corpoream ſtatuamus; verum tanto maius potius Dei artificium in corpore noſtro agnoſcimus, tantoque maiorem ac potentiorem eius conditorem

rem

torem atque effectorem eſſe intelligimus: quando ille rei corporeæ aut machinæ artificioſiſſimæ etiam certos ſenſus & motus, certasque ſe ipſam diu conſervandi & reſtituendi facultates dedit, quas alii artifices ſuis machinis, citius propterea perituris, dare nequeunt.

XIV.

Denique & ex eo cognoſci poſſe puto, id, quod naturam vocamus, corpori & non animæ tribuendum eſſe in Medicina: quando toto die dicimus vel audimus, *hunc vel illum hominem vegeta & robuſta gaudere natura; hunc hominem robuſtam naturam ſervaſſe*, alias morbum non ſuperaſſet; alias ex hoc vel illo morbo non evaſiſſet. E contrario de aliis dicitur, *quod ob imbecillem naturam perierint, vel hoc aut illud perferre nequeant.* Quis vero iam erit adeo obtuſi ingenii, qui hæc de anima & non de corpore intelligere velit? cum homines robuſtæ naturæ cenſeantur vulgo ruſtici, milites, quadrati, fortes; eruditis contra & literis deditis vulgo debilis & imbecillis natura adſcribatur, atque revera etiam, ut CELSVS iam monuit, a) ut plurimum debillima natura præditi ſint, parumque vel nihil fere incommodi, verbi cauſa iniurias aeris, vel victus errores, vel labores fortiores perferre queant, omniumque ut plurimum ſæpiſſime ægrotent: quorum tamen anima robuſta & vegeta eſt, cuiusque actiones præſtantiſſimæ ſunt; corporis vero contra, ſive naturæ, valde imbecillæ.

a) In præfat. & lib. I. cap. II.

Vnde quam manifeſtiſſime apparere exiſtimo, *naturam, quam morborum medicatricem & Hippocrates* a) *Galenus & alii medici ſemper vocarunt, atque adhuc vocant*, a corpore eiusque facultatibus, a Deo ipſi conceſſis, vel in totum vel ſaltem potiſſimum dependere, nullamque *differentiam inter naturam corporis & naturam morborum medicatricem*, ut nonnulli volunt, *intercedere.*

XV.

Tandem & illud adhuc accedit, quod animam rationalem pro natura morborum medicatrice agnoſcere nequeam: *nimirum quia ſæpisſime in morbis effectus occurrunt, quos anima ægri*, quamvis æger Medicus ſit, morborumque indolem rite intelligat, *tamen ignorat, imo noſſe, expiſcari aut præſcire non poteſt*; licet anima eius etiam quam maxime ea de re cogitet ac ſollicita ſit, atque effectus illos avertere & impedire omni modo velit, omnibusque viribus annitatur. Exempli loco ſit ex inumeris aliis *æger hæmoptyſi, aut vomitu ſanguinis* ſæpius laborans. De hoc multi recentiorum, qui ſub natura animam intelligunt, docent, *quod natura ſive anima hæc aliave ſanguinis profluvia excitet.* Cum vero animæ rationali tam eruditorum, quam non eruditorum prorſus incognitum ſit, quod hoc faciat, aut quis hoc faciat, licet quam attentiſſime hac de re cogitet; atque contra facile & ſemper agnoſcat, ſe hoc non facere, & eiusmodi ſanguinis excretiones corpori his in locis ſumme eſſe noxias, multosque

a) Lib. VI. Epidem. Sect. V.

que ægros inde perire: profecto ne ſuſpicari quidem poſſum, hominum prudentium animam, qui ſanitatem & vitam amant, ſummoque in pretio habent, tam noxias, tamque ſæpe hæmorrhagias haſce unquam ſuſcepturam eſſe. Verum e contrario, ſi, ut multi volunt, ab animæ voluntate & directione omnes actiones in corpore dependerent, hæcque earum directrix ſive Domina eſſet, profecto ſi ſanguinem abundantem in corporis commodum expellere vellet, quia ens eſt ratione præditum, quod corpori ſuo bene cupit, eiusque commoda omni modo procurare ſtudet, hoc per loca innoxia, nares, vaſa hæmorrhoidalia vel uterum ſemper expelleret. Atque ſi hæ excretiones ſemper per loca eiusmodi ſalutaria aut ſaltem innoxia contingerent, has actiones ab anima provenire aliquis credendi locus eſſet. Quia vero e contrario illæ excretiones frequentiſſime per partes & loca adeo noxia contingunt, multique propterea pereunt, nulla ratione mihi eas ab anima fieri perſuadere poſſum. Vidi & novi ſic aliquot Medicos prudentiſſimos pariter atque doctiſſimos, qui ex hæmoptyſi & inde orta phthiſi diem ſupremum obire coacti ſunt. Horum anima probe didicerat atque cognoverat, hunc morbum eſſe periculoſiſſimum, omnique modo, omni conatu & cogitatione eum avertere voluerat, ac quamplurima etiam remedia, quæcunque prodeſſe iudicavit, adhibuerat; attamen nihil efficere potuerat. Quando igitur ſanguinis ſpontaneæ excretiones ab anima dependerent, nemo, minimum nullus prudens Medicus hæmoptyſi

aut

aut vomitu cruento laboraret; quia anima eorum optime novit, has excretiones ſumme noxias & periculoſas eſſe, ſanguinemque peccantem per loca innoxia ſaltem emitteret. Verum hoc non facit, ipſisque ſæpe inde moriendum eſt; adeoque ab anima hæc non dependere mihi certe perſuadeo.

XVI.

Quando vero cauſas mechanicas ponimus harum ſanguinis profuſionum, & cum Celso agnoſcimus, a) *nullum facile eſſe hominem, qui non partem aliquam habeat imbecillam*, quemadmodum experientia quoque docet; facile concipi poteſt, hominem debilibus pulmonibus inſtructum, ubi vel ſanguis abundat, aut motu vel acrimonia peccat, vel quis vociferando vel magnum pondus elevando occupatus eſt, facilius læſionem vaſorum ſanguiferorum in debilibus pulmonibus pati, quam in aliis partibus robuſtioribus. Atque ſic eodem modo ſe rem habere exiſtimo in aliis hæmorrhagiis, ut ſemper erumpat ſanguis fervidus, vel ebulliens, vel nimius, ea in parte, quam æger habet debiliorem. Hinc illud modo fiet in naribus, modo in pulmonibus, modo in ventriculo, renibus vel inteſtino recto, prout hæc vel illa pars eſt reliquis debilior, in qua ſic vaſa ſanguifera ob cauſam quamcunque facilius rumpuntur, quam alibi: eodem modo ut aquarum impetus, canales aut aggeres facilius in locis debilioribus diſrumpit, quam in fortiori-

a) Lib. I. cap. III.

tioribus, Stulta enim ea eſſet anima, imo ſtultiſſima, quæ, ſi in ipſius poteſtate eſſet, ſanguinem per loca periculoſiſſima expelleret, quem in locis ſecuris expellere poſſet: id quod a prudenti anima, cui ſanitas & vita cara eſt, minime exſpectandum.

XVII.

Præterea *ſanguis aliique humores tanta ſæpe copia e corpore expelluntur, ut ægris inde ſit moriendum:* quemadmodum ſubinde homines narium hæmorrhagia, alii hæmoptyſi, alii vomitu cruento, alii dyſenteria, alii aliis ſanguinis profluviis, alii diarrhœa moriuntur. Si anima has excretiones in ſalutem ægri, ut ii, qui animam naturam eſſe ſtatuunt, docent, produceret, nemo profecto inde moriretur; ſed anima fluxus hos mox cohiberet, ſi ſatis excretum eſſe cognoſceret. Quia vero hoc ſæpe non fit, ſed fluxus illi haud raro, quicquid etiam anima velit aut iubeat, ad mortem usque durant, patet hos non iudicio fieri, aut a principio rationali; verum rectius inde concluditur, eos ex prædictis cauſſis phyſicis aut mechanicis contingere: quæ, quemadmodum aliæ machinæ, quid ſatis aut quid nimium vel noxium ſit, non comprehendunt aut intelligunt. Atque ſic ex his & ſimilibus adhuc pluribus rationibus conſtare exiſtimo, *illud, quod naturam morborum medicatricem appellamus, non animam rationalem, aut incorpoream eſſe, ſed principium corporeum*, corpus ſcilicet noſtrum mechanice conſtructum, ſenſu, motu ac vi elaſtica præditum; quod moleſta & noxia, ſive mole, ſive acri-

monia, ſive alia ratione irritent, ex omnibus partibus expellit; dum ab irritatione partes, & cumprimis cor & arteriæ motus ſuos augent, fortiter imo vehementer ſæpe ſe conſtringunt, atque ſic his motibus moleſtum & irritans, ubicunque hæreat, vel eiiciunt, vel ſaltem eiicere & extrudere conantur: uti v. gr. ventriculus facit in vomitu, inteſtina in fluxibus alvi, cor & arteriæ in febribus & inflammationibus, uterus in partu, aliæque partes in aliis caſibus, ubi anima ſtat poſt principia, & vel nihil, vel parum, ſi partum excipias, contribuit.

XVIII.

Deinde etiam ex noſtra ſententia, qui naturam corpoream & mechanicam ſtatuimus, longe melius *quid per errores naturæ*, de quibus Medicorum libri tam ſæpe loquuntur, intelligendum ſit, & quomodo oriantur, comprehendi poteſt. Nam qui dicunt, hæmoptyſin exempli cauſſa, vomitum cruentum vel mictum ſanguinis, *per errores naturæ contingere*; dum natura in hæmoptyſi ſanguinem noxium per nares expellere ſtuderet, verum errore illum per pulmones expellere, vix credenda proferunt. Nam quis hoc credere poterit de anima rationali, quod in proprio naſo aut pulmone inveniendo errare, & quidem tam ſæpe in uno homine, ut non raro contingit, poſſit; ubi anima e contrario eiusdem hominis omnibus viribus vult & optat, ut hæmorrhagia per nares ad periculum mortis evitandum contingat. Quia vero natura ex noſtra ſententia eſt corporea & mechanica, quæ non iudicio agit, ſed ſecundum machinæ naturam & diſpoſitio-

nem,

nem, facile impedimentum vel cauſſa in machina oriri poteſt, unde errores, quemadmodum ſæpe in horologiis contingit, oriuntur; vel ob debilem machinæ in hac vel illa parte diſpoſitionem facile error quidam ſe exſerit, atque ſic haud difficulter concipi poteſt, quod ſanguis per corpus a corde propulſus & valide preſſus, fortuito & non ex conſilio, eo in loco vaſa, ubi in illo corpore minimum reſiſtunt, perrumpat, aut nimium dilatet. Ideoque in quibusdam rumpuntur aut dilatantur in naribus; in aliis in pulmonibus, in aliis in ventriculo, renibus aut inteſtino recto, prout homines hanc vel illam partem, ut iam innuimus, debiliorem obtinent. Si anima has excretiones produceret, quæ rationalis eſt, & cum ratione agit, hæc non niſi per loca ſecura eiusmodi excretiones inſtitutura eſſet; verum nunc eas per loca debiliora fieri videmus. Atque ſic ex iisdem fundamentis mechanicis plerorumque aliorum naturæ errorum rationes facilius, quam ex hypotheſi de natura rationali dari poſſe exiſtimo.

XIX.

Interea tamen ſive quis naturam nobiscum pro corporeo principio & mechaniſmo noſtri corporis ad actiones has a Deo adaptato, ſive pro re quadam incorporea aut anima rationali habere malit, tamen *nos iam demonſtraturi ſumus, medicum tam in ſecunda quam adverſa valetudine eius non eſſe, nec debere eſſe miniſtrum; ſed magiſtrum, dominum & directorem*, qui naturam, ſi forte non in omnibus, tamen in plerisque morbis, imo & in ſanitatis conſervandæ negotio pru-

denter & perpetuo regere, flectere atque dirigere debet; alias in peſſimos labyrinthos & ſumma pericula nos quam ſæpiſſime deduceret.

XX.

Naturam quidem ſæpe eſſe ſequendam, eamque etiam ſolam haud raro morborum eſſe medicatricem, ſive morbos curare, præſertim ſi conveniens regimen accedat, HIPPOCRATI aliisque facile concedimus, ſi modo res rite explicetur atque intelligatur: nam plus alias naturæ multi tribuere videntur, quam par eſt. Hoc igitur ut fiat, *ſimili quodam totum hoc Medici & naturæ negotium illuſtrabo.* Equi quando currum trahunt, multum quidem præſtant, atque ſine eis auriga parum vel nihil in itinere proficere poſſet. Interea tamen, niſi auriga Dominus, rector & magiſter eſt equorum, hi facile a recta via aberrabunt, in devia, foſſas & præcipitia incurrent, ſeque ipſos peſſundabunt, in ſumma pericula coniicient, imo ſibimet ipſis & hominibus, quos vehunt, mortem inferent. Ita ſi natura in hominibus agit ſine perito rectore, eos in ſummum periculum facile coniicit; quia eodem modo, ut equus ſine rectore aut bono auriga, in devia & abſurda delabetur, in quibus homini facile esſet pereundum. Quemadmodum vero nemo, quod ſciam, unquam adeo demens fuit, qui aurigam pro miniſtro, & equos, licet quamplurimum in itinere præſtent, pro Domino habuit; ita & ego nec Medicum pro miniſtro, ſed Domino naturæ merito habendum eſſe cenſeo: quia hanc regit & gubernat, & ubi

ubi deflectit inſtar aurigæ ad rectum tramitem reducit. Qui vero dirigit, Dominus eſt eius, qui dirigitur.

XXI.

Eodem modo ſe res habet inter equitem & equum. Qui equitare vult, indiget equo, ſine quo equitare nequit,& quidem bono, ſi quando bene equitare cupit. *Ita Medicus, qui curare vult, indiget natura*, ſine qua, aut repugnante ea, ſæpe nihil efficere poteſt. Quæ vero, quo melior, eo melius & facilius in curatione progredi poterit: adeoque ſemper melior curatio ſperatur in eis ægris, qui bona, quam qui imbecilli natura præditi ſunt. Vbi vero equus eſt ſine equite perito aut prudenti, ſe ipſum, licet optimus ſit, facile perdet. Sic ubi natura eſt ſine Medico prudenti & perito, aut ſaltem ſine rationali conſilio medico, quamvis robuſtiſſima ſit,ſe ipſam aut corpus ſuum facile perdet. Quis vero iam Dominus, quis miniſter aut ſervus erit vocandus? Nemo erit, opinor, qui non equitem dominum habebit equi, non vero equum dominum equitis; etiamſi eques ſine equo equitare non poſſit. Igitur quia Medicus regit naturam, ut eques equum, *immerito* eius *miniſter appellatur, ſed Dominus & Magiſter vocandus erit.*

XXII.

Obiiciunt, qui Medicum naturæ miniſtrum eſſe volunt, *Naturam*, ut ſupra iam conceſſimus, *ſæpe ſolam morbos curare, & ſine Medico.* Sed reſpondemus, eam quoque ſolam ſæpiſſime non ſufficere, & quaſi forte fortuna contingere, ſi ſola aut ſine Medici di-

rectione ægrum ex gravi morbo liberat: quemadmodum etiam fortuna contingit, quando machina læſa, ut ſupra diximus, ſe ipſam quandoque ſponte reſtituit. Vt vero equi ſemper rectore, auriga aut equite indigent, ſi prudenter eos gubernare volumus, bonusque pater familias aut equorum herus non facile equos, ob maxime inde metuenda pericula, ſibi ſolis relinquit; ita etiam natura in morbis ob ſumma pericula haud ſecure ſibi ſoli, ſine rectore aut Medico, vel ſaltem regimine medico relinquitur: atque hoc ſenſu verum eſt, *multos ægros quidem ſine medico, attamen non ſine regimine medico*, quod loco medicamentorum eſt, rite curari. Quemadmodum vero bonus eques aut auriga equos, ſi rite procedunt, & in recto tramite incedunt, ſuumque officium recte faciunt, non terrere nec turbare ſolet aut debet; ſed tantum curare, ut in hac via rite pergant, donec ad locum vel ſcopum propoſitum perveniant. Ita & medicus, ubi natura bene agit, ſuumque officium recte facit, eam non turbare debet; ſic ſæpe ſine medicamentis ad optatum finem pervenit. Sicuti vero præterea boni equitis aut aurigæ officium eſt, equos, quando a recta via deflectere volunt, blande regere & in eandem viam reducere; vel quando impetuoſius, quam par eſt, currere incipiunt, eorum vehementiam moderare & refrenare; vel e contrario, quando nimis ſegnes ſunt equi, eos, quoties opus eſt, convenienti modo excitare & impellere; ita Medicus, quando natura a recta via, quam morbus quilibet decurrit, deflectit, ut quando vel vehementius inſurgit, & fortius, quam par eſt, cauſſam morbificam

cam aggreditur, aut nimis ſegniter & languide ſe gerit, Medicus pro diverſa aberrandi ratione eam in viam rectam reducere, ſi vehementius inſurgit, eius impetus nimios moderare & placare, vel ſi iuſto ſegnius agit, aut languida aut imbecilla nimis evadit, eam iuvare, roborare excitareque debet : *quæ omnia Medicum magis Dominum & Rectorem naturæ demonſtrant, quam miniſtrum.*

XXIII.

E contrario, ii Medici, qui non niſi miniſtri naturæ eſſe, & ubique vel ſaltem plerumque tantum naturæ ductum ſequi volunt, *mihi imperitis equitibus aut aurigis ſimiles videntur, qui, quo equi volunt, ſequi coguntur.* Ita enim, cum equus aliquando, ut trita eſt hiſtoria, cum eiusmodi imperito equite, qui equum regere ignorabat, hinc inde per vias curſitabat, & quaſi errabat, interrogantibus, quo tenderet, eques anxie reſpondebat, ſe id ignorare ; ſive ut in vernacula noſtra verba ſe habent, Er könne nicht wiſſen/ wo das Pferdt hin wolle. Quam ignominioſum vero hoc eſſe ſolet equitanti, qui equum regere neſcit, & cui eundum ſequendumque eſt, quorſum equus vult, ſive recte, ſive male procedat aut currat; tam ignominioſum quoque hoc eſſe puto Medico, qui tantum naturæ ductum, qui ſæpiſſime malus, perverſus, & noxius eſt, ut infra adhuc pluribus demonſtrabimus, quicquid naturæ rationalis defenſores reclament, ſibi imitandum proponit, & nunquam ut Dominus pro autoritate agit.

XXIIII.

XXIIII.

Vt autem tanto clarius demonſtrem, *Medicum valde inepte tantum pro naturæ miniſtro haberi*, facile mihi erit oſtendere, eam non ſolum in plerisque morbis, præſertim ubi regimen medicum ſive conveniens negligitur, non ſufficere, & Medico bono rectore egere, ſi felicem aut ſaltem ſecuriorem exitum deſideramus; verum *ne quidem ad conſervandam ſanitatem ſufficere*, multo minus ad eam amiſſam reſtituendam, ſed ægris ſæpe perverſiſſima ſummeque noxia ſuadere: unde quam plurimi in morbos imo in ipſam mortem coniiciuntur. Quod ut exemplo declarem, quid frequentius eſt, quam quod *natura homines æſtuante corpore ad potum frigidum bibendum incitet*. Vbi vero infelices illi, qui ductum naturæ ſequuntur, & frigide bibunt, facile ſe ipſos interficiunt; aut ſi Medici, qui naturæ ductum tam ſolicite ſequendum eſſe præcipiunt, & frigida inopportuno tempore ægris ſuadent, vel ſaltem permittunt, in perniciofiſſimos morbos, imo mortem eos facile præcipitant; ut triſtiſſima experientia etiam in vulgus nota eſt. Simili modo, *quando calemus*, *ſubita refrigeratio naturæ videtur grata;* quæ nobis tamen adverſiſſima exiſtit. Ita ad *noxia quoque alia*, *tam in cibo quam potu*, homines præſertim valetudinarios ſive imbecillos ſæpiſſime ſollicitat, iuxta tritum illud:

Nitimur in vetitum, ſemper cupimusque negata,

quibus vero in caſibus Medicus & quilibet ſapiens, cui ſanitas ſua curæ cordique eſt, ductum naturæ minime tam temere ſequi debet; ſed oportet, ut aliunde pro-

probe perpendat, utrum hæc conducant an noceant: adeoque *in ſanitatis conſervandæ negotio ſæpiſſime contrariari debemus naturæ ductui, eius illecebris prudenter reſiſtere*, atque ex recta rationis dictamine & experientia facere ſuadereque, quid revera utile ac proficuum, diſſuadere contra & intermittere, quæ experientia & ratione noxia eſſe cognovimus. Qua de re ſapientiſſime CICERO a) differit, dum ait: *valetudo ſuſtentatur notitia ſui corporis* & obſervatione earum rerum, quæ aut prodeſſe ſoleant, aut obeſſe, *& continentia in victu, & prætermittendis voluptatibus*, &c. cuius ſententiæ etiam eſt divus *Siracides*, quemadmodum ex variis eius locis videri poteſt. b)

XXV.

Sic & homines *ad otium*, ad *deſidium*, ad *ſomnum*, ad *animi affectus* varios, ad *exceſſum in venere, cibo & potu natura*, ut notum eſt, valde ſunt proclives. Hinc qui ductum naturæ ſequuntur, in quos morbos, in quas calamitates ſe non coniiciunt? Quibus vero omnibus in caſibus, dum experientia melius edocti ſumus, naturæ adverſari, reluctarique, & ſecundum ſanæ rationis atque experientiæ dictamen his rebus moderate & naturæ convenienter uti, haud abuti debemus, ſi nobis aliisve ſanitatem conſervare volumus; alias facile labefactabitur aut deſtruetur.

XXVI.

Quemadmodum vero in ſtatu ſanitatis, ut ex modo dictis patet, *ductum naturæ ſequi ſæpiſſime ſumme noxium eſt;* ita in morbis id agere ſemper velle longe periculoſiſſimnm & ab omni ratione atque experientia

a) Lib. III. officior. b) Cap. XXXI. & XXXVIII.

alieniſſimum. Non negamus, in quibusdam imo in multis caſibus hoc valere; verbi gratia in febribus, tam intermittentibus, quam continuis, ubi nauſea & naturæ conatus ad vomitum adeſt, rectiſſime, ſi nullum contraindicans adſit, vomitum convenienti remedio cum emolumento ægri promovemus. Sic ſi a nimia ſatietate tormina & moleſta moles in inteſtinis percipiuntur, quæ remotionem deſiderant, rectiſſime per idoneum purgans evacuantur. Quando cognoſcimus, naturam impuras aut corruptas ſanguinis partes ad cutem propellere, atque ibidem excretionem earundem moliri, ut in ſcabie, variolis, morbillis, purpura imo & ipſa peſtilentia; optime diaphoreticis blandis naturæ in hoc opere aſſiſtimus, & quæ ſunt alia eiusmodi.

XXVII.

Attamen qui hoc in omnibus morbis valere putant, ſibique aut aliis perſuadere volunt, vehementer fallunt & falluntur. *Dic enim mihi*, ſodes, *an ductus naturæ bonus ſit in hæmoptyſi, vomitu cruento, mictu cruento, dyſenteria*, aliisque nimiis hæmorrhagiis quibuscunque. Dic mihi, quomodo hic naturæ ductum ſequi vel imitari debeam. An hæmorrhagias iam nimias (nam de levioribus, quæ nullum incommodum, nullumve morbum inducunt, mihi hic non eſt ſermo) augere debeo? hoc ſane ægro mortem conciliaret, omnique ſanæ rationi eſſet contrarium. An non potius omnis hæmorrhagia nimia in univerſum potius cohibenda, quam augenda? an non omnes periculoſæ hæmorrhagiarum ſpecies, ut hæmoptyſis, vomitus & mictus cruentus convenienti modo ſiſtendæ, & ſanguis, ſi abundat & evacuatione indiget, potius per alia loca, quam quæ natu-

natura non modo indicat, ſed peſſima ratione facit, educendus? *Hic itaque vi & armis naturæ ductibus ſæpe reſiſtere debemus*, ſi boni Medici eſſe volumus, & non ſolum medicamentis, verum & ſcalpello & cucurbitulis, non ut miniſter, ſed Dominus naturæ, qui imperare ipſi novit, ex aliis prorſus, quam quæ natura indicavit, locis, ſanguis nimius aut ebulliens violenta quadam ratione, in corporis utilitatem nobis educendus, atque læſio a natura incongrue & inepte, ergo & ſine ratione facta, rurſus, ſi fieri poteſt, conſolidanda.

XXVIII.

Præterea, quando *omnis generis dolores aut inflammationes in capite, oculis, auribus, dentibus, tonſillis, faucibus aliisque capitis partibus affligunt*, quando caput *vertigine* tentatur, quando *ſoporoſi* adſunt morbi, ut *coma, lethargus, apoplexia:* quomodo quis his & ſimilibus morbis ductum naturæ ſequi poſſit, ego profecto nulla ratione video. Imo quod magis mirandum, illi, qui quam maxime in ſuis ſcriptis clamant, *ductum naturæ eſſe ſequendum*, in quibuscunque capitis congeſtionibus ſua principia ſive hypotheſes non ſequuntur; verum potius aperte, & quidem rectiſſime docent, hic revulſiones a capite eſſe inſtituendas, per ſanguinis miſſiones, præſertim in pedibus inſtitutas; per cucurbitulas, per purgantia, pediluvia aliaque, quæ motum & congeſtiones ſanguinis noxias a capite revocare apta ſunt. *An autem hoc ſit ductum naturæ ſequi & naturæ miniſtrum eſſe*, ego profecto non perſpicio, nec credo. Contra potius hæc Medicum naturæ male agentis & errantis, quæ tanquam res corporea ſine iudicio ita agit, rectorem & dominum ſive magiſtrum eſſe, quam maniſeſtiſſime demonſtrant.

XXIX.

Ita ſimili ratione *in congeſtionibus*, *quæ in pectore ſive pulmonibus fiunt*, nemo etiam ex iis, qui miniſtri naturæ eiusque ductum alias ſequendum eſſe docent, hunc ductum facile ſequitur; verum a pectore omni modo humores congeſtos per venæ ſectiones & purgationes revellere, atque per reſolventia diſſipare ſtudet, ſi ægri ſalus ipſi curæ cordique eſt. Fallax enim imo fallaciſſima eſt ea HIPPOCRATIS regula, quæ docet, *naturam ad optima quæque viam monſtrare*: ut ex prædictis aliisque adhuc multis exemplis cognoſci poteſt. Quid vero hæc aliter docent, quam quod bonus Medicus Dominus naturæ & non miniſter eius eſſe debeat.

XXX.

Ex his quoque quam manifeſtiſſime ſequitur, *bono Medico inquiſitionem & obſervationem ductus aut motuum naturæ*, quemadmodum quidam putant, *non ſufficere*, *neque ad hos potiſſimum*, ut nonnulli magni Medici docent, *attendendum eſſe*; verum mea ſententia in bono Medico Clinico, ut magnus SYDENHAMVS iam docuit, requiritur, ut hiſtoriam morborum eorumque decurſum probe calleat; id eſt, ut indolem unius cuiusque morbi, quomodo ſcilicet & quibus ſymptomatibus incipiat atque creſcat, quaque ratione feliciter finiatur, & quid diverſis his temporibus, principio ſcilicet, incremento, ſtatu & declinatione, ratione atque experientia ducibus, optime faciendum ſit; quæque remedia quovis tempore vel proſint, vel noceant; quid bonum, quid malum effectum producat, quibus in morbis ductum naturæ ſequi conducat, & in quibus eum ſequi

in

inutile aut noxium ſit: id quod vero multum laboris, magnam diligentiam, accuratam obſervationem atque experientiam expoſtulat; quæ longe difficiliora ſunt, quam ubi Doctores docent tyrones, Medico nihil aliud agendum obſervandumque eſſe, quam conatum, ductum & motus naturæ, eosque ſolum imitandos aut ſequendos eſſe. Quam perniciosa vero ſit hæc doctrina in antecedentibus, ni fallor, ſatis evicimus. Indeque etiam fieri exiſtimamus, ut HIPPOCRATES iam diu conqueſtus eſt, a) *Medicos fama & nomine multos, re vero & opere perpaucos eſſe.*

XXXI.

Medicus igitur bonus *magis cauſas & indolem morbi, quam naturæ ductum obſeruare & ſequi debet;* ubi tamen ſimul ſemper prudentiſſima temporis morbi, ætatis, ſexus, conſuetudinis & vitæ generis diiudicatione opus habet, ſi tuto curare vult. Quod vero hiſtoriam & indolem morbi magis, quam ductum naturæ obſervare, noſſe & ſecundum hanc curationem ſuam inſtituere debeat, docent primo hæmorrhagiæ illæ noxiæ & periculoſæ, de quibus ſupra iam diximus, hæmoptyſis ſcilicet, vomitus cruentus & mictus cruentus. Qui enim hos fluxus naturæ ductum imitando, augere aut promovere vellet, peſſime cum ægris ageret, atque contra rationem & experientiam graviter peccaret. Verum oportet, ut hic ad indolem & cauſas horum morborum reſpiciat; qui, cum a plethora & ebulliente ſanguine ortum ducant, calorem temperantia, plethoram minuentia & revellentia, tam in paroxyſmo, quam extra paroxysmum, tam præſervandi, quam curandi fine deſiderant.

XXXII.

Ita *quis congeſtiones* capitis aut pectoris, quas ſupra (XXVII) nominavimus, ſecundum ductum naturæ curare

D 3 po-

a) Lib. de lege.

poterit? profecto, ut ego ſaltem opinor, nemo. Qui vero Medicus horum morborum cauſas & indolem probe cognovit, ille plerumque ſatis facile per revellentia, ſanguinis ſcilicet miſſiones in partibus inferioribus, purgantia, pediluvia, ac deinde reſolventia, diaphoretica, congeſtiones illas diſcutientia, hæc mala curare poterit.

XXXIII.

Quis unquam ſecundum ductum aut motum naturæ *morbos venereos*, & ſpeciatim dictam luem veneream curabit, in quibus natura Medico aut parum, aut prorſus nihil indicat. E contrario, qui indolem horum morborum, gradum & tempus diverſum, atque medicamenta, unicuique appropriata, horumque legitimam adminiſtrandi rationem probe habet perſpecta, ille hac ratione longe plus præſtabit, quam omnes, qui ſecundum naturæ ductum eos curare volunt. Quæ omnia demonſtrant, *Medicum his in caſibus magis Dominum & magiſtrum, quam miniſtrum tantum eſſe.*

XXXIV.

Cum vero etiam *morbi ſint, ubi conatus, motus & ductus naturæ obſervare utile & neceſſarium ſit*, tamen in his Medicus ſe ſemper ut magiſter naturæ gerere debet, & inſtar ducis erga milites, aut boni equitis erga equum ſuum. Inprimis vero ex cauſa & indole morbi prius rite perſpecta, ubi excretio vel evacuatio quædam vel per hanc vel per illam partem, ut modo per os & vomitum, modo per alvum & diarrhœam, modo per vaſa ſalivalia, modo per cutem, modo per nares, aut inteſtinum rectum, aliasve vias, fieri debet; Vbi id Medico maxime incumbit, ut probe obſervet, an natura verbi gratia in febri continua, vel in variolis rite agat, quemadmodum indoles huius morbi, eiusque diverſa tempora, ætas aliæque circumſtantiæ illud requirunt. Quod ſi natura bene agat, riteque, ut natura horum morborum id requirit, procedat, non erit turbanda. Sin vero male agat, & ab indole huius morbi, ut ſæpe fit, quacunque de cauſa recedat, medicus vel torpidam nimis naturam convenientibus remediis

ex-

excitare, vel motus eius, præſertim cordis & arteriarum, nimis auctos, indeque pendentem calorem excedentem prudenter moderari debet. Si obſtructiones alvi diuturniores, præſertim in variolis confluentibus, aut etiam aliis peioris indolis, adfligant, ſcire convenit, has tuto lenibus laxantibus, & præſertim manna ſolvi poſſe; id quod illi, qui ductum naturæ, utpote quæ alvum fere ſemper pertinaciſſime claudit, ſequendum eſſe volunt, non audent, atque ſic quamplurimos ægros amittunt. Ex quibus vero patet, quomodo quibusdam in caſibus ductum naturæ prudens Medicus ſequatur, in quibus vero eum ſusque deque habeat, & ſecundum cauſas & indolem morbi, ſecundum illud, quod prodeſt aut nocet, quodve bene aut male ſucceſſit, ex arte, quod opus eſt, faciat. *Id quod ſane eſt imperare, non miniſtrare naturæ, hoc eſt eam dirigere, imo ſæpe cogere & non ſervire;* adeoque cum Director non ſit miniſter eius, quem dirigit, Medicus vero naturam dirigat, eius non miniſter, ſed magiſter, director & dominus erit. Quam etiam ob cauſſam nonnulli Medicum iam adiutorem, alii directorem naturæ appellarunt.

XXXV.

Atque hæc generatim ad ſententiam noſtram probandam, de Medico naturæ domino dixiſſe nunc ſufficiat, donec aliquando per plura exempla & morbos ſpeciales ac ſpecialiſſimos id utilitatis publicæ cauſa uberius præſtavero. Paucis ſolummodo adhuc indicabo, quod *Medicus in morbis quamplurimis chirurgicis adhuc manifeſtius naturæ Dominus & Magiſter ſit*, naturaque hic artis imperium agnoſcere cogatur: dum in his natura ſæpe nihil quicquam indicare aut efficere valeat; Medicus vero hic naturam quaſi inobedientem manibus, vi, igne & armis ad obſequium cogat. Quid enim natura agit in nævis maternis & excreſcentiis tollendis? quid in maiorum arteriarum vulneribus? quid in luxatis fractisque *membris* reponendis? quid in anevryſmate? quid in atheromatibus & ſteatomatibus? quid in concretis oculis, naribus, digitis, ano & naturalibus? quid in vera

ra fiſtula lacrymali, cataracta, ungula, ſtaphylomate & hypopyo? quid in labris leporinis & frænulo linguæ? quid in vero empyemate? quid in variis herniis & calculis veſicæ? quid in fœtu transverſim in utero ſito, aliisque ſimilibus morbis? profecto nihil: quique hic naturæ ductum, ut miniſtri eius, ſequi & ſecundum ipſum agere volunt, nihil efficient. E contrario hic eſt, ubi Medicus vere imperat, & ubi ſe Dominum naturæ oſtendit quam clariſſime: dum herculea quaſi manu, ferro & igne prædictos aliosque quam plurimos morbos ſanat. Hic eſt, ut CELSVS inquit, a) *artis medicæ effectus evidentiſſimus*, unde potiſſimum auxilium, & ſæpe unicum habet. Non quod ad nutum, aut ductum, aut motus naturæ, pauciſſimis ſaltem caſibus exceptis, hic reſpicere opus habeat; ſed quod ſecundum cauſſas, naturam & indolem uniuscuiusque morbi, obſervato gradu, ætate, ſexu & tempore, prudenter ad rationis & experientiæ normam ac dictamen agat, relicta natura ut miniſtrum longe poſt principia. Quicunque vero ex his non perſpicit, Medicum naturæ potius magiſtrum & Dominum, quam miniſtrum eſſe vocandum, vilis per nos ſit eius tantum miniſter, & ſi lubet, mancipium. Nos ut Princeps ſubditos, ut dux milites, ut eques equum, regit, gubernat, & ſi opus eſt, vi ad obedientiam & obſequium cogit; ita quoque naturam ſi recte agit, blande regemus; ſi a via deflectit, eam in rectam viam convenienti ac blando modo dirigemus; ſin vero hac ratione obedire nolit & ſcopus obtineri nequeat, atque fortiora auxilia neceſſaria ſint, vim quoque & arma, ut Principes ac domini ſolent, atque ut HIPPOCRATES ipſe ſolitus eſt, in auxilium vocabimus; ita genuini erimus HIPPOCRATIS filii, id eſt, boni Medici, qui & leni & herculea manu, ubi opus eſt, naturæ imperamus, ſanitatem conſervamus, morbisque corporis recte ſuccurrimus: id quod eſt medicinæ primarius ſcopus & finis.

a) Lib. VII. in præfat.